

LEK I NATUR

- Ett gestaltungsförslag till en lekmiljö vid Möckelsnäs trädgård och kulturcentrum

Emma Rahm
Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2021

Titel: Lek i natur - ett gestaltungsförslag till en lekmiljö vid Möckelsnäs trädgård och kulturcentrum
Engelsk titel: Play in nature - a design proposal for a playscape at Möckelsnäs garden and culturecenter
Författarens namn: Emma Rahm
Handledare: Märit Jansson, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator: Maria Kylin, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Bitr. examinator: Anna Jakobsson, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: A2E
Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture
Kurskod: EX0846
Program: Landskapsarkitektprogrammet
Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2021
Bilder i arbetet: Om inget annat anges är bilderna tagna av författaren
Nyckelord: Miljöerbjudande, lekmiljö, naturlek, lösa föremål, affordance, play environment, nature play, playscape

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

SAMMANFATTNING

Allt fler människor förlorar kontakt med naturen med minskad hälsa och välbefinnande som följd. Det finns dock flera fördelar med att vistas i naturmiljöer, till exempel blir barns lek mer mångsidig och mer fysisk aktivitet sker. Att inkorporera natur i lekmiljöer eller utveckla lekmiljöer i naturmiljöer har flera positiva effekter där bland annat naturkontakt ingår. Många av dagens lekplatser är byggda efter en standardiserad modell utan mycket vegetation och där säkerhet sätts i första hand på bekostnad av en variationsrik miljö med lek i fokus.

Syftet med detta arbete var att undersöka vad utgör en bra lekmiljö som samtidigt erbjuder naturkontakt. Målet har varit att gestalta en lekmiljö i en naturmiljö vid Möckelsnäs trädgård och kulturcentrum och besvara frågeställningen via litteraturstudie, studiebesök och en gestaltning.

Resultaten visar att en bra lekmiljö innehåller bland annat naturkontakt, att objekt på platsen erbjuder olika saker att göra (miljöerbjudandeobjekt), att dessa stödjer olika typer av lek och att det finns en variation av dessa. Växtliv och lösa föremål är de objekten där flest olika typer av lek erbjuds.

En slutsats ur arbetet är att miljöerbjudandeobjekt kan vid gestaltning av lekmiljöer användas som en vägledning då miljöerbjudandeobjekt erbjuder flera miljöerbjudanden, olika typer av lek och med den nya kategorin växtliv omfattas också naturkontakt.

ABSTRACT

More and more people lose contact with nature with reduced health and well-being as a result. Even though there are benefits of being in nature, for example, children's play become more versatile and more physical engaging. By incorporating nature in play environments or develop play environments in nature, several positive effects including contact with nature can occur. Many of today's playgrounds are built after a standardized model without much vegetation and where safety regulations are put in firsthand on the expense of a varied environment with play in focus.

This work's purpose has been to examine what makes a play environment good and at the same time offers contact with nature. The goal has been to design a play environment in a nature environment at Möckelsnäs garden and culture center and to answer the question at issue by a literature study, site visits and through a design.

The result shows that a good play environment include contact with nature, that objects on the site affords different things to do (affording features), and that these support different types of play and that there is a variation of these. Vegetation and loose objects are the objects where the most variation of play is offered.

One conclusion from this work is that affording feature objects can be used as a guidance in designing play environments as affording feature objects offers several affordances, different types of play and with the new category vegetation, contact with nature is also included.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	5	Diskussion	43
Bakgrund	5	Resultatdiskussion	44
Syfte	7	Metoddiskussion	45
Frågeställning	7	Slutsatser	45
Avgränsningar	7	Framtida studier	45
Teoretiska utgångspunkter	8		
Miljöerbjudande	8	Referenser	46
Lekotoper	8		
Cues to care	9		
 Metod	 10		
 Resultat	 12		
Litteraturstudie	12		
Typer av lek	15		
Miljöerbjudandeobjekt	16		
Studiebesök	20		
Pytteskogen	20		
Skrylle naturlek	22		
Brunnshögs kojskog	24		
Gestaltning	26		
Översikt	27		
Analys av platsen idag	28		
Förslaget	35		
Programpunkter	35		
Illustrationsplan	36		

Bakgrund

Bakgrunden till detta arbete grundar sig på tre ben, minskad naturkontakt bland barn, dagens lekplatsters begränsningar, och barnens användning av lekmiljöer. Nedan följer en mer ingående beskrivning om dessa.

Det har skett en nedgång i hur ofta både barn och vuxna interagerar med naturen vilket har lett till att allt fler förlorar kontakten med naturen med följd av sämre hälsa och välbefinnande (Soga och Gaston 2016). Att vistas i en naturmiljö har flera positiva effekter. Till exempel när barn leker i en naturmiljö med hög biodiversitet blir leken mer mångsidig, barnens välbefinnande ökar och det leder till mer fysisk aktivitet (Puhakka et al. 2019). Naturmiljöer har även potential att bidra till lärande. Där barn kan lära sig att hantera risk, utmana sig själva och växa som individer (Brunelle et al. 2016). Samtidigt har lärandet om naturen en viktig roll i naturkontakten. När barn har en större kunskap om, kan namnge och känna igen djur- och växtliv ökar deras intresse och uppskattning till dessa (Lindemann-Matthies 2005). Vidare visar Lindemann-Matthies (2005) studie att de vanligtvis mindre populära organismerna så som myror,

olika lavar och brännässlor blev mer intressanta bland barnen när deras kunskaper om dessa ökade (Lindemann-Matthies 2005). Det går därav att se en koppling mellan kunskap och intresse vilket visar på vikten av utbildning om naturen. Leken i naturmiljöer har också visat sig skapa starka minnen i vuxen ålder. När vuxna blir tillfrågade vad de har för minnen av sin barndoms lek är de starkaste minnena de från naturmiljöer. Där har de lekt med pinnar, stockar, vegetation, stenar, stenblock, träd, vatten, gräs och lera, lösa föremål, utmanat sig fysiskt, fått sociala färdigheter, känt en frihet, utforskat och upplevt en naturkontakt (Brunelle et al. 2016) de får också ofta ett större intresse, mer förståelse för naturliga processer och en positiv syn på naturen (Hosaka, Numataa och Sugimotoa 2018).

Att inkorporera natur i lekmiljöer kan ge grund för en förståelse och tillgivenhet för naturen som barnen tar med sig in i vuxenlivet (Hosaka, Numataa och Sugimotoa 2018). Genom att skapa lekmiljöer där naturvärdena är höga får också medföljande vuxna de positiva effekterna av naturen och en möjlighet att återskapa

naturkontakten. Trots detta är många av landets lekplatser idag bristfälliga i sina förutsättningar att erbjuda barn en varierad lekmiljö med möjlighet till eget platsskapande, få kontakt med naturen och hantera risk (Jansson och Klintborg Ahlklo 2016, s. 10). Lekplatsens historia började i den senare delen av 1800 talet i syfte att erbjuda barn en annan plats att vara än på gator och torg. Det var också en plats för barn med olika bakgrunder att mötas och lära sig sociala interaktioner (Nolin 2016). Sen dess har lekplatser tagit form på olika sätt; lekplatser i parkmiljö, parklek, lekplatser på bostadsgårdar, bygglekplatser, lekskulpturer (Nolin 2016) naturlekplatser och temalekplatser (Jansson 2016). En ny europastandard för lekplatssäkerhet infördes 1999 vilket ledde till att fokus på hur lekplatser utformades hamnade på säkerheten och inte på kvaliteter för leken, detta gav standardiserade lekplatser utan variation (Jansson, Bucht & Bodelius 2016). Dessa kan också kallas för KFC lekplatser vilket står för en lekplatsstandard där lekplatsen innehåller prefabricerad lekutrustning, staket och gummigranulatmattor (eng. KFC - Kit of play equipment, being enclosed by Fence and Carpeted in rubber surfacing) (Woolley 2008).

Dessa lekplatser saknar ofta vegetation i form av träd och buskar vilket leder till att en möjlighet att erbjuda barn naturkontakt går förlorad.

Det finns dock exempel på lekplatser som frångår KFC lekplatsmodellen varav en är naturlekplatserna. Dessa växte fram under 2000 talet och är ofta belägna intill naturområden eller i ett skogsparti och har ett mer naturligt intryck med innehåll av naturmaterial. Till skillnad från mer standardiserade lekplatser är de ofta mer öppna i sin gestaltning och leken blir mindre styrd och mer fri (Jansson 2016). Lekplatser där fokus ligger på den fria leken och barns möjlighet att påverka sin omgivning fanns redan under andra världskriget då den första bygglekplatsen startades på initiativ av landskapsarkitekten C. Th Sørensen. Där kunde barnen bygga, skapa och utmana sig själva (Bengtsson 1972, s.15). Bygglekplatsen kan än idag ses som en lekmiljö att sträva efter (Jansson 2016).

Lekmiljöer är onekligen till för barn men ibland saknar de kvaliteter för att stärka olika typer av lekar. Leken följer barnen genom livet, den tar sig

naturlig och för barnen är den inte begränsad till ett utrymme utan den sker hela tiden. Det är genom leken barn utvecklar sin motorik, fysik, intellekt, kreativitet, sociala och känslomässiga förmågor. Leken tillsammans med sinnena lukt, syn, smak, hörsel, rörelse och känsel hjälper barn att förstå och utforska världen (Hendricks 2011). Det blir därför viktigt att det finns lekmiljöer av hög kvalitet där barn kan få utlopp för leken.

Det finns en dock motsägelse i vuxnas förväntningar på hur en utemiljö ska se ut och hur barn leker. När barn själva får välja beskriver de ofta sina platser utifrån vad de kan göra där och inte hur det ser ut (Kylin & Lieberg 2001). Platser barn skapar och leker i kan uppfattas av vuxna som ”störande, stökiga och vandaliserande” (Rasmussen 2004, s. 162) då vuxna ofta dras mer till städade, ordnade och prydliga miljöer (Rasmussen 2004). Även Kylins (2003) intervjuer med barn visar på en oenighet mellan barn och vuxna då barnen fick flytta på sin byggda koja då den såg för skräpigt ut att ha kvar på gården. Det är trots allt vuxna som planerar lekmiljöer för barn och i de fall vuxna har skapat en plats utifrån barns kriterier blir det

ändå inte ett barns plats förrän ett barn har skapat en meningsfull relation till platsen. Det kan handla om att barn kan göra platsen till sin egen genom att bland annat leka lekar, bygga och namnge platsen vilket ger platsen en *genius loci*, en själ (Rasmussen 2004). Därav kan det mest intressanta vid gestaltande av platser för barn vara att fokusera på vad platsen erbjuder för funktioner, hur barnen kan använda platsen och vad de kan göra där.

Det sker en drastisk minskning av många av jordens arter. Till följd av förändrad markanvändning där arters livsmiljö tas i anspråk och skapar bland annat en brist på habitat och föda (Naturvårdsverket 2020). Det finns därför ett behov av att ta hänsyn till biologisk mångfald vid gestaltning. Detta kan göras genom att lämna vissa partier orörda, skapa eller restaurera nya habitat, välja grönska framför hårdgjorda ytor etc.

Det går inte att prata om naturkontakt utan att prata om biologisk mångfald. Det är ett otroligt brett och invecklat område och detta arbete tar upp små insatser för att förstärka eller gynna biologisk mångfald i gestaltningen av en lekmiljö i ett

naturområde men är inte på något sätt heltäckande utan går efter principen att ha det i åtanke och att lite är bättre än inget.

Vi vet att naturkontakten minskar hos både barn och vuxna samtidigt som kontakt med naturen kan bidra till ökad välmående och hälsa. Naturmiljöer är också en plats där barndomsminnen skapas och är en mångsidig plats för olika lekar. Trots detta är många av dagens lekplatser byggda utifrån en monoton standardisering som främjar säkerhet framför lekvärden och naturkontakt. Det finns ett behov att undersöka hur en lekmiljö kan utformas utifrån leken och lekvärden och hur en gestaltning kan anpassas till en plats naturliga förutsättningar.

Syfte

Syftet med det här arbetet är att med hjälp av litteratur och studiebesök undersöka vilka verktyg som kan användas som hjälp för att gestalta en lekmiljö med naturkontakt.

Frågeställning

Arbetet utgår från flera frågeställningar; Vad är miljöerbjudandeobjekt? Varför är de viktiga och hur kan de användas i en gestaltning av en lekmiljö? Samt hur kan denna kunskap användas i gestaltning av en lekmiljö vid Möckelsnäs trädgård och kulturcentrum?

Avgränsningar

Eftersom befintliga naturmiljöer ofta redan är rika på växtliv har gestaltningen inte fokuserat på plantering och växtval utan mer hur naturmiljön kan tas tillvara och hur designen kan tillgängliggöra naturmiljön för besökarna.

Teoretiska utgångspunkter

Detta arbete tar teoretisk utgångspunkt i tre teorier som kan ge stöd för design av lekmiljöer: miljöerbjudande, lekotoper och cues to care.

Miljöerbjudande

Miljöerbjudande (eng. affordance) är en del av de teoretiska utgångspunkterna då det beskriver vad ett objekt kan erbjuda för olika användningssätt (Heft 1988) och barn fokuserar oftast på vad de kan göra på en plats (Kylin & Lieberg 2001). Det kan därför vara en hjälp i designarbete av lekmiljöer då fokus hamnar på varför man lägger till olika objekt och vad de erbjuder.

Begreppet miljöerbjudande myntades av Gibson 1979 och syftar till människans möjlighet att uppfatta ett objekts erbjudande av användningssätt (Gibson 1979 se Heft 1988). Detta kan till exempel vara objekt som erbjuder att lyftas, greppas, stå på, ytor att gå på, hoppa på/ifrån, gömma sig bakom, klättra över eller krypa under (Heft 1988). Miljöerbjudande förhåller sig till en individs förutsättningar och är olika för barn och vuxna och mellan olika individer. Till exempel är ett greppbart objekt endast greppbart för de med tillräckligt stora händer (Heft 1988). I vissa fall använder barn

objekt på ett annat sätt än vad vuxna anser lämpligt (Rasmussen 2004) vilket visar att ett objekts tänkta erbjudna funktion beror på individens uppfattning av hur objektet kan användas samt individens egen potential att utföra handlingen.

En utomhusmiljö kan kategoriseras och beskrivas utifrån vad denna erbjuder för miljöerbjudande vilket Heft (1988, s.36) gjorde baserat på Gibsons (1979 se Heft 1988) teori om miljöerbjudande. Till exempel är fasta objekt en kategori där miljöerbjudande kan vara att den erbjuder att sitta på och hoppa över, under och ner från (Heft 1988, s.36). 29 år efter Hefts (1988) kategorisering utvecklade Lerstrup och Bosch (2017) detta vidare. De visar att denna indelning fortfarande är relevant att använda vid studier kring hur barn leker i utomhusmiljöer och för att förklara vilka miljöerbjudanden platsen erbjuder. Det är högst relevant att förespråka lekmiljöer med ett stort utbud av miljöerbjudande då dessa till exempel bidrar till att barn utvecklar sina kognitiva förmågor samt använder sina sinnen mer (Aziz & Ismail 2012).

Miljöerbjudanden kan användas som grund för att utveckla miljöer för lek och i detta arbete används

Lerstrup och Boschs (2017) lite omarbetare indelning baserad på Hefts (1988) kategorisering. Dessa kategorier kallas i det här arbetet för miljöerbjudandeobjekt och är: öppen yta (open ground), varierad topografi (sloping terrain), skyddade platser (shielded places), fasta objekt (rigid fixtures), rörliga objekt (moving fixtures), lösa föremål (loose objects), löst material (loose material) och vatten (water). Lerstrup och Bosch (2017) har också lagt till två nya kategorier varav en av dem är djurliv (creatures) och den andra eld. Dessa miljöerbjudandeobjekt beskrivs närmare under resultatdelen.

Lekotoper

En annan del i det teoretiska ramverket är lekotoper. De undersöks i ett pågående projekt och är därför ännu inte fullt beforskat men det är en källa för inspiration för att förstärka och skapa lekvärden i naturmiljöer. Det finns flera bra ingångspunkter i lekotoper där kopplingen mellan lekmiljö och naturmiljö kan samspela i en gestaltning. Lekotoper är en del av det Vinnovafinansierade forskningsprojektet innovationer för ett hållbart samhälle, 2018-2022 och är ett samarbete mellan Örebro kommun,

Urbio, Sveriges lantbruksuniversitet, Kungliga tekniska högskolan, Uppsala Universitet och Nordic parks (Urbio 2021).

En lekotop syftar till att kombinera lekvärden med naturbaserade lösningar och ekosystemtjänster för att skapa en naturlig miljö med höga lekvärden (Urbio 2021). I utvecklingen av lekotoper har tre olika landskap tagits fram: vattenlandskapet, trädgårdslandskapet och skogslandskapet för att förenkla för beställare är målet att dessa ska kunna beställas av beställare likt lekutrustning kan göras idag (Simonsson 2021). Varje enskilt landskap har underkategorier samt erbjuder olika ekosystemtjänster samtidigt som de erbjuder lekvärden. Exempelvis är Vattenlandskapets underkategorier *lekbäcken, dammen och torrbäcken* och ekosystemtjänsterna är bland annat *rening, fördröjning och sinnlighet*. Medan trädgårdslandskapets underkategorier är *ängen, fjärilsrestaurangen och frukt- och bärlunden* med ekosystemtjänster som *pollinering, biologisk mångfald och skönhet*. Och slutligen är skogslandskapets underkategorier *leksnåret, dungen och trädgalleriet* med ekosystemtjänster så

som *temperaturreglering och luftrening* (Boverket 2019).

Cues to care

Den tredje och sista teoretiska utgångspunkten är cues to care. Begreppet syftar till att förklara hur små skötselinsatser i en oordnat miljö kan ge intrycket av mänsklig närvaro och att platsen är omhändertagen (Nassauer 2007). Till exempel kan en äng uppfattas som ovårdad men om en gång klipps igenom denna finns spår av mänsklig närvaro och det kan öka acceptansen kring ”stökiga” miljöer (Nassauer 2007). Både leken och naturen kan uppfattas som stökig för den ovana och vid gestaltning av eller vid främjande av ekologiska funktioner kan resultatet se stökigt ut. För att öka förståelsen och toleransen kring mer stökiga miljöer kan Cues to care användas vid gestaltning och skötsel för att visa att platsen tas hand om.

För att besvara frågeställningarna har tre olika metoder använts, litteraturstudie, studiebesök och gestaltning.

Litteraturstudie

Litteraturstudien genomfördes för att få en bredare kunskap inom ämnet och för att hitta teorier att utgå ifrån i analys och gestaltning. Litteraturstudien tar upp teorier kring olika typer av lek och miljöerbjudandeobjekt. Litteraturstudien har genomförts genom att använda sökorden, *affordance, affording features, natural playscapes, adventure playgrounds, play, play values, play types, biodiversity* i sökmotorn primo slu bibliotek. Referenslistor från funna artiklar har också använts för att hitta artiklar inom samma område.

Studiebesök

För att få en djupare insyn i hur lekmiljöer i naturmiljöer ser ut idag gjordes tre studiebesök till Pytteskogen i Ängelholm, Kojskogen i Lund och Skrylle naturlek i Lund. Dessa platser valdes utifrån deras olika karaktärer och deras variation i utformning. Vid studiebesöken användes två olika analysverktyg, miljöerbjudandeobjekt och Woolley och Lowes (2013, s. 59-65) analysverktyg för lek i utomhusmiljöer. Syftet var att undersöka

vad lekmiljöer i naturmiljöer innehåller och för att hitta inspiration till den egna gestaltningen. Genom att använda två sätt att analysera skapas en bredd då det som Lerstrup och Boschs (2017) miljöerbjudandeobjekt inte tar upp hittas i Woolley och Lowes (2013, s. 59-65) analysverktyg som till exempel sittplatser. Dock är dessa två analysverktyg specifikt inriktade på sina kategorier men tar inte upp diskussionen kring kvantitet och kvalitet utan är begränsad i de kategorier de tar upp.

Miljöerbjudandeobjekten (Lerstrup & Bosch 2017) är kategoriserade i tio kategorier; *öppen yta varierad topografi, skyddade platser, fasta objekt, rörliga objekt, lösa föremål, löst material, vatten, djurliv* och den tillagda kategorin utifrån litteraturen *växtliv* där ja eller nej användes för om de fanns på platsen eller ej.

Det andra analysverktyget, Woolley och Lowes (2013, s. 59-65) analysverktyg för lek i utomhusmiljöer har ett annat format där ett formulär svaras genom att sätta poängen 0-5 utifrån olika kategorier. Den ena kategorin är fysiska element där *fast lekutrustning, rörlig utrustning, öppen yta, olika storlekar och typer av*

rum, vegetation och träd, variation i topografi, löst material, naturliga material, vatten och sand, fysiska gränser, sittplatser och variation i markmaterial (Woolley & Lowe 2013, s. 63-64) bedömdes utifrån hur stor variation av varje element som fanns på platsen. Till exempel gavs en 5a till sittplatser i Pytteskogen då det fanns flera sittplatser över hela området. Den andra kategorin är platsens karaktär där bedömning gjordes utifrån *om platsen är lockande, stimulerande, utmanande, ger möjlighet till lärande och om platsen är till för alla åldersgrupper* (Woolley & Lowe 2013, s. 65). Poängen har sedan sammanställts till en total poängsumma.

Gestaltning

Första steget i en gestaltning är att se platsen och undersöka hur den ser ut och vad den innehåller. Därför har två platsbesök gjorts på Möckelsnäs trädgård och kulturcentrum, 23 mars samt den 3 april där det första besöket gav en första anblick av platsen som skulle gestaltas samt möte med ansvariga på Möckelsnäs. Vid det andra besöket gjordes en inventering av vad som fanns på platsen idag samt användes miljöerbjudandeobjekt som ett analysverktyg för att undersöka vad platsen har för objekt och vad dessa erbjuder för olika

användningssätt för olika typer av lek. Platsen för gestaltningen i Möckelsnäs analyserades endast utifrån miljöerbjudandeobjekten då platsen inte är en lekmiljö idag utan endast en naturmiljö. Redan vid platsbesöket var tanken att spara så mycket av de naturliga förutsättningarna som möjligt och använda det platsen redan erbjuder därför noterades olika rumsligheter, speciella stubbar och inspirerande stenformationer och trädgrupper.

Gestaltningen har tagit avstamp utifrån platsens förutsättningar och miljöerbjudandeobjekten, vilka som finns på platsen idag och hur de kan förstärkas, förbättras eller skapas. Tidigare kunskaper i gestaltning från utbildningen i landskapsarkitektur har använts som till exempel hur en plats kan delas in i olika rum. Platsen hade också tydliga rumsligheter och gestaltningen har skapats utifrån dessa och förstärkts med små medel. Studiebesöken tillsammans med lekotoper och cues of care har varit en källa till inspiration i gestaltandet.

Resultatet är indelat i tre olika delar, litteraturstudie, studiebesök och gestaltning.

Litteraturstudie

I den första delen av litteraturstudien följer en sammanställning av olika typer av lek följt av miljöerbjudandeobjekten. Genom att förstå de olika typerna av lek och hur dessa yttrar sig ges det bättre förutsättningar att designa lekmiljöer där flera lekar kan äga rum, en miljö anpassad för flera individer och olika behov samt en mer intressant lekmiljö med flera alternativ till lek. I de standardiserade lekplatserna idag är det ofta fokus på en eller två typer av lek och det finns därför ett behov att lyfta den otroligt varierande och komplicerade leken.

Kategorisering av olika typer av lek har utträttats länge och av flera personer. I den nyligen publicerade studien av Loebach och Cox (2020) Tool for Observing Play Outdoors (TOPO): A New Typology for Capturing Children's Play Behaviors in Outdoor Environments har en ny/sammanställande typologi av lek tagits fram baserad på omfattande litteraturstudier av tidigare forskare, bland annat Parten (1932); K. Buhler (1937); Piaget (1962); Smilansky (1968); Frost

(1992); Hughes (1996; 2002) Rubin (2001; 2008) se Loebach och Cox (2020 s. 4). Studien fokuserar på lekar som tar plats i en utomhusmiljö och författarna har försökt skapa ett gemensamt språk för att tala om typer av lek. De ”nya” begreppen är *fysisk lek (physical play)*, *utforskande lek (exploratory play)*, *fantasifull lek (imaginative play)*, *lek med regler (play with rules)*, *lek i natur (bio play)*, *uttrycksfull lek (expressive play)*, *återhämtande lek (restorative play)*, *digital lek (digital play)* och *icke-lek (non-play)*. De två sistnämnda tas inte upp i det här arbetet. Alla typer av lek har flera underkategorier vilket täcker mycket av tidigare forskning kring olika typer av lek. I detta arbete används Loebach och Cox (2020, s.14-19) kategorisering av lek då begreppen är sammanfattande och omfattande. Att ha i åtanke är att när barn leker kan det förekomma flera typer av lek samtidigt (Loebach & Cox 2020).

Nedan följer en beskrivning av Loebach och Cox (2020) kategorisering av olika typer av lek samt en viss komplettering med vad annan forskning visar

Fysisk lek

Fysisk lek kan delas in i fyra underkategorier; grovmotorik (gross motor), finmotorik (fine motor),

balans (vestibular) och bråklek (rough & tumble) där den grovmotoriska fysiska leken innebär den lek där de stora muskelgrupperna används vid exempelvis springande, krypande, bära något tungt etc. Den finmotoriska fysiska leken fokuserar mer på mindre muskelgrupper i samspel med motoriken som krävs för att samordna kroppen till att exempelvis använda en spade för att ta upp sand. Balanslek innefattar objekt som erbjuder möjligheten att balansera på, snurra runt och gunga. Det kan vara hängmattor, gungbrädor, gungor, balansera på en stock, stå på händer, hjula eller hänga från ett träd (Loebach & Cox 2020). Fysisk och motorisk lek är en av den vanligaste lektypen i den traditionella lekplatsen (Beckman, 2019) där utmanande lekar också hör till. Dessa kan vara aktiviteter där en känsla av spänning uppstår till exempel vid klättring i träd, springa snabbt eller komma upp på högre höjder (Jansson 2015).

Loebach och Cox (2020) studie visar att tidigare forskning har nämnt fysisk lek under namnen functional play; rörelselek (locomotor play), motionslek (exercise play), utmanande lek (deep play), lek med föremål (object play) social lek (social play) och bråklek (play fighting).

TYPEN AV LEK

Miljöerbjudandeobjekt (baserat på (Lerstrup och Bosch (2017) klassificering) som stödjer fysisk lek kan vara

- Öppna ytor
- Topografi, höjdskillnader erbjuder att springa upp och ner, glida, rulla
- Fasta objekt, att till exempel balansera på stockar och stenar
- Rörliga objekt, till exempel gungor
- Växtliv, klättra i träd

Utforskande lek

Utforskande lek kan delas in i underkategorierna sinneslek (sensory), aktiv lek (active) och konstruktions lek (constructive).

Vid utforskande lek använder barnen sina sinnen för att utforska ett föremål eller sin omgivning (Loebach & Cox 2020). Sinneslek är också en viktig komponent i skapandet av barndomsminnen då barn som leker i en naturmiljö där sinnen: lukt, smak, känsel och ljud stimuleras har starka minnen av det i vuxen ålder (Beery & Jørgensen 2018). Det finns alltså en koppling mellan minnet och de sinnena vilket tyder på att barn som vistas i naturmiljöer får en starkare förståelse för naturen i vuxen ålder, det visar också att element som lockar sinnena har en stor betydelse för minnet (Beery & Jørgensen 2018). Vidare är den utforskande leken

också att manipulera sin miljö eller föremål genom att till exempel gräva en grop, samla stenar och löv, bygga något eller skapa ett torn av lösa föremål, det kan vara i syfte att se vad som händer eller för att konstruera någonting (Loebach & Cox 2020).

Loebach och Cox (2020) studie visar att tidigare forskning har nämnt utforskande lek under namnen lek med föremål (object play), utforskande (exploration), sensorisk motoriska (sensory motor), orsak och verkan lek (cause and effect play), konstruktionslek (construction play), inlärningslek (mastery play), kreativ lek (creative play) och utmanande lek (deep play).

Miljöerbjudandeobjekt som stödjer utforskande lek kan vara

- Lösa föremål för att kunna manipulera sin omgivning via konstruktionslek
- Djurliv, till exempel ljud från fågelsång
- Växtliv, växter med olika texturer, lukt och färger erbjuder utforskande av sinnena

Fantasifull lek

Fantasifull lek kan delas in i underkategorierna symbolisk lek (symbolic), social-drama (socio-dramatic), och fantasi lek (fantasy) (Loebach & Cox 2020).

Fantasifull lek kan ses som den leken där barnen använder sin fantasi för att berika leken men också för att förstå händelser i verkligheten. Loebach och Cox (2019) beskriver att fantasifull lek är när ett föremål till exempel en pinne får symbolisera någonting annat. Det är lekar där barnen kan prova sociala situationer och bearbeta händelser (Beckman, 2019) genom lekar där barnen kan låtsas att gå och handla, vara förälder eller laga mat (Loebach & Cox 2020). Det är också att ta en annan fantasiroll, att vara en trollkarl, ett djur eller en rymdpilot (Loebach & Cox 2020).

Loebach och Cox (2020) studie visar att tidigare forskning har nämnt fantasifull lek under namnen symbolisk lek (symbolic play), drama lek (dramatic play), rollek (role play), kreativ lek (creative play) och fantasilek (fantasy play) (Loebach & Cox 2020).

Miljöerbjudandeobjekt som stödjer fantasifull lek kan vara

- Skyddade platser, en koja eller lekhus
- Lösa föremål för att använda i lek där föremål får representera någonting annat i leken.
- Löst material, till exempel kan sand representera någonting annat.
- Växtliv

TYPER AV LEK

Lek med regler

Lek med regler kan delas in i två underkategorier; organisk (organic) och konventionell lek (conventional) det vill säga lekar där barnen hittar på egna lekar med regler (högst upp vinner) och de klassiska lekarna med färdiga regler exempelvis fotboll, kull och kurragömma (Loebach & Cox 2020).

Loebach och Coxs (2020) studie visar att tidigare forskning har nämnt lek med regler under namnen leka med regler (games with rules), social lek (social play) och rörelselek (locomotor play).

Miljöerbjudandeobjekt som stödjer lek med regler kan vara

- Öppen yta som erbjuder springande/jagande till exempel en glänta
- Varierad topografi
- Fasta objekt att gömma sig bakom
- Lösa föremål, exempelvis en boll

Uttrycksfull lek

Den uttrycksfulla leken kan delas in i underkategorierna uppträdande (performance), konstnärlig (artistic), språk (language) och konversation (conversation) (Loebach & Cox 2020).

Att uttrycka sig genom kroppen, via språket eller genom konstnärliga uttryck är den uttrycksfulla lekens kännetecken. Det kan vara när barn uppträder för varandra, sjunger sånger, har en konversation om någonting som har hänt eller när de manipulerar sin omgivning för att skapa konst genom att till exempel rita någonting i sanden (Loebach & Cox 2020).

Loebach och Coxs (2020) studie visar att tidigare forskning har nämnt lek med regler under namnen musiklek (musical play), kreativ lek (creative play), symbolisk lek (symbolic play), teckenlek (semiotic play), historieberättande (storytelling), kommunikationslek (communication play), återberättande lek (recapitulative play) och aktiv konversation (active conversation).

Miljöerbjudandeobjekt som stödjer uttrycksfull lek kan vara

- Fasta objekt för att till exempel sitta och prata på.
- Lösa föremål för att använda vid skapande av konst
- Löst material så som sand och lera för att använda vid skapande av konst

Återhämtande lek

I den återhämtande leken drar sig ett barn tillbaka från leken för att ta en paus, vila eller för att titta på när andra leker. Den kan innehålla till exempel dagdrömmande, utblickande från en koja eller läsning (Loebach & Cox 2020).

Underkategorier till återhämtande lek är vila (resting), tillbakadragande (retreat), läsning (reading) och betraktande (onlooking) (Loebach & Cox 2020).

Miljöerbjudandeobjekt som stödjer återhämtande lek kan vara

- Skyddade platser i form av exempelvis kojor, krypin,
- Växtliv, buskage kan vara rumsindelande och fungera som gömställen dit barn kan dra sig undan

Lek i natur

Lek i naturens underkategorier är växter (plants), djurliv (wildlife) och omvårdnad (care). (Loebach & Cox 2020).

Vid lek i naturen interagerar och utforskar barnen växter och djurliv (djur, fåglar, insekter) samt visar omvårdnad och uppskattning för dessa och naturen (Loebach & Cox 2020).

TYPER AV LEK

Lek i natur är liksom den återhämtande leken inte en kategori av lek i tidigare forskning utan det är en av Loebach och Coxs (2020) bidrag till olika typer av lek.

Miljöerbjudandeobjekt som stödjer lek i natur kan vara

- Vatten
- Djurliv
- Växtliv

Rishtagande lek

Rishtagande lek är ett komplement till de olika typerna av lek då barn dras denna typ av lek och de gillar att utmana sig själva (Stephenson 2003). Det är en skillnad mellan lekmiljöer som erbjuder rishtagande lek och miljöer som innebär faktisk fara. I miljöer där barn kan överväga risker kan de också utmana sig själva (Stephenson 2003). Men det ska självklart inte vara farliga miljöer. Genom att använda risk benefit assessment kan fördelen med rishtagande lek behållas samtidigt som risken inte blir till en fara (Ball, Gill & Spiegel 2008).

Möjligheten för barn att bedöma risk själva, ta beslut och upptäcka på egen hand ökar deras självförtroende och självkänsla, vilket också leder till att barnen vågar ta sig an andra utmaningar i till exempel skolan (Stephenson 2003). Samtidigt visar Brunelle et al. (2016) undersökning att majoriteten av 592 vuxna deltagare anser att dagens lekplatser är för säkra. Deras egna barndomsminnen av lek i naturmiljöer föredrogs jämfört med designade platser för lek. Detta visar att det finns ett visst stöd för nytänkande lekmiljöer som erbjuder naturelement och utmanande lek (Brunelle et al. 2016).

Rishtagande lek innehåller ett flertal aktiviteter där Sandseter (2007) förklarar rishtagande lek genom att kategorisera den i sex kategorier; *lek med höga höjder, lek med hög fart, lek med skadliga verktyg, lek nära farliga element så som eld, bråklekar och lek där barnen kan försvinna/gå vilse.*

MILJÖERBJUDANDEOBJEKT

Miljöerbjudande är ett spännande sätt att tänka kring skapandet av lek i naturmiljöer, med fokus på vad kan man göra. Nedan följer en djupare förklaring till miljöerbjudandeobjekten: *öppen yta, varierad topografi, skyddade platser, fasta objekt, rörliga objekt, lösa föremål, löst material, vatten, djurliv* (Lerstrup & Bosch 2017) och den nya föreslagna kategorin *växtliv*. Inom varje klass besvaras också frågorna vilka miljöerbjudande finns? Exempelvis hoppa, greppa, bygga etc. Vilken typ av lek stöds utifrån Loebach och Cox (2020) kategorisering av lek? Och om det kan kopplas till/förstärka naturvärden och på vilket sätt? Vissa klasser har mer detaljerade beskrivningar av viktiga element som till exempel kojor under skyddade platser.

Öppen yta

Med en öppen yta erbjuder platsen möjligheter att springa, gå, köra (cykel), leka i större grupper och möjligheten till bollekar (Lerstrup & Bosch 2017).

Vilken typ av lek stödjer en öppen yta?

Lek med regler och fysisk lek

Insatser för naturvärden i öppen yta

Att ett område har tillgång till öppna ytor medför

också en plats där solen kommer ner vilket kan gynna flera arter än en miljö med bara skugga. Till exempel bidrar död ved i ett soligt läge till fler arter och andra arter än i ett skuggigt läge (Vogel et al. 2020).

Varierad topografi

Varierad topografi kan vara till exempel kullar eller sluttningar och erbjuder aktiviteter så som att rulla, glida, klättra, springa nedför eller uppför och rulla föremål nedför (Lerstrup & Bosch 2017). Ett landskap med varierad vegetation och topografi är en uppskattad plats av barn och ger upphov till en spontan, stimulerande och varierad lek (Fjørtoft & Sageie 2000) där regellekar och orienteringslekar är vanliga och barnen gillar lekar så som kull och jaga varandra (Zamani 2017).

Vad erbjuder varierad topografi?

Rulla, glida, klättra, springa nedför och rulla föremål nedför (Lerstrup & Bosch 2017)

Vilken typ av lek stödjer en varierad topografi?

Lek med regler och fysisk lek.

Skyddade platser

Skyddade platser kan till exempel vara kojor eller lekhus där det erbjuds en möjlighet att gömma sig, komma undan, sitta och ligga i, att se ut men inte synas, avskildhet, och skydd från regn, vind och sol (Lerstrup & Bosch 2017).

Vilken typ av lek stödjer skyddade platser?

Fantasifull lek, uttrycksfull lek och återhämtande lek.

Kojor

Kojor nämns ofta i forskningen som en plats för barn att utöva olika lekar; symbollek, bygglek (Fjørtoft & Sageie 2000), låtsaslek (Zamani 2017) och platsskapande (Jansson 2015). I Kylin (2003) studie om barns kojor fastslås att både miljöns karaktär samt tillgång till material för byggandet är två viktiga faktorer för barns kojbyggande. Vidare visar Kylin att vegetationen på platsen spelar stor roll för val av plats för kojbyggandet men de viktigaste faktorerna innefattar en plats utom synhåll samt att det finns en variation i rumslighet. En plats med vegetation i flera lager och en variation av arter som till exempel *Amelanchier*, *Syringa*, *Betula*, *Crataegus*, *Fraxinus*, *Lonicera*, *Quercus*, *Symphoricarpos*, *Sorbus* och *Salix*

MILJÖERBJUDANDEOBJEKT

användes i högre grad än en plats med få arter och färre vegetationslager med genomsynlighet. Gömda kojor skapades ofta utifrån befintliga buskage eller snår där det finns en liten glänta i mitten eller uppe i ett träd. Exempel på rumslighet är gläntor varvat med tätare vegetation. Exempel på var barn bygger sina kojor är vid "en liten bäck, trädlund, snår och vid ett fält med högt gräs" (Kylin 2003, s. 38). Vilket material som används till byggande av kojor beror mycket på vad som finns på platsen, det kan vara av så lite som kojor av stenar eller jord. Löst material så som pinnar, bräddor, träldor eller annat skrot kan användas för att förbättra och utveckla kojan. När skötselpersonal beskär sly eller buskage kan de med fördel lämna riset för att bli material till kojbyggen. Kojorna är en plats där barnen själva får bestämma, det är deras egen plats som de har byggt, inrett och bestämt vem som får vistas där. Kojor är en mötesplats för barnen och blir därför en viktig del för barnens sociala utveckling (Kylin 2003).

Fasta objekt

Med fasta objekt menar Lerstrup och Bosch (2017) objekt som erbjuder att sitta på, klättra, hoppa på, över eller ner från, gömma sig bakom och bygga emot. Det kan vara byggda objekt, träd, stockar eller stenar.

Fasta objekt stödjer lek för

Fysisk lek, lek med regler och uttrycksfull lek

Rörliga objekt

Rörliga objekt innefattar objekt som erbjuder att gunga i/på/med, vagga, snurra och gungbräda. Exempel på detta är hängmatta, gunga, gungbräda och rep (Lerstrup & Bosch 2017).

Rörliga objekt stödjer

Fysisk lek och återhämtande lek

Lösa föremål

Lösa föremål erbjuder aktiviteter så som rita, kasta, hamra, gräva, skära, riva, bygga, samla, sortera, ordna, ta sönder, hacka, äta, böja, modifiera, använda som verktyg med mera (Lerstrup & Bosch 2017). Med andra ord kan lösa föremål kan

definieras av att det är allt som går att ta upp och flytta (det kan vara stora eller små föremål). De är en källa för barn att använda sin kreativitet, sitt skapande, att manipulera miljön och hjälper till att interagera med omgivningen (Sutton 2011). Lösa föremål ökar en plats miljöerbjudande då ett löst föremål kan hjälpa till att använda miljön på flera olika sätt. Naturmiljöer är ofta rika på lösa föremål och en av de mest varierade lekarna händer med lösa föremål (Lerstrup & Bosch 2017). Lösa föremål kan vara spadar, stenar, pinnar, löv, blommor, bär, kottar, fröcapslar (Sutton 2011), bräddor och grenar (Lerstrup & Bosch 2017). Lösa föremål gynnar både fantasifulla lekar och kreativitet (Woolley 2008).

Lösa föremål stödjer lek för

Utforskande lek, fantasifull lek, lek med regler och uttrycksfull lek

Insatser för naturvärden i lösa föremål

Död ved är en viktig komponent i skogens ekosystem och för den biologiska mångfalden (Lassauce, Paillet, Jactel & Bouget 2011; De Jong & Almstedt 2005). Att spara lösa föremål i form av pinnar, grenar och stockar kan därför bidra till att gynna arter som är beroende av död ved.

MILJÖERBJUDANDEOBJEKT

Löst material

Sand, lera och jord är alla lösa material vilka definieras av dess funktion att kunna bli modifierat. De är alla formbara och erbjuder aktiviteter så som gräva i, flyttas runt, formge, kleta ut, knåda, hålla, kratta, glida i etc. (Lerstrup & Bosch 2017).

Löst material stödjer lek för
Uttrycksfull lek och fantasifull lek.

Vatten

Vatten erbjuder möjligheten att skvätta, hålla, blanda och flyta. Det kan också hoppas i, blandas med löst material för att få en annan konsistens, bygga dammar, flytande objekt och kasta saker i vattnet (Lerstrup & Bosch 2017). Vatten används ofta för att manipulera och ändra på löst material, till exempel blir sand mer formbart när det är blött

Vatten stödjer lek för
Utforskande lek med bygandet och skapandet.
lek med/i natur.

Djurliv

Djurliv är en av Lerstrup och Bosch (2017) bidrag till en ny klass där djurliv så som insekter och småkryp erbjuder omhändertagande, förståelse för andra organismer, en möjlighet att leta efter och undersöka djurlivet och hur dessa kan hanteras.

Djurliv stödjer lek för
Utforskande lek och lek i natur

Växtliv

Växtliv är en ny klassificering föreslagen i det här arbetet då litteraturen och studiebesöken båda visar på vikten av vegetationens roll i en lekmiljö med många miljöerbjudanden. Med växtliv menas vegetation så som träd, buskar, sly, perenner, örter och sommarblommor. Växtliv erbjuder att klättra, upptäcka, känna, smaka, gömma sig i, bygga och odla.

Växtliv är en kategori vars funktioner kan gå in i andra miljöerbjudande som skyddade platser, fasta objekt och lösa föremål och det går därför att se liknande miljöerbjudanden och vilka typer av lekar som gynnas. Samtidigt erbjuder växtliv en

naturkontakt samt andra funktioner så som skydd för sol, vind och vatten och är därför en värdefull klass i dess mångfunktionalitet.

Precis som djurliv skapar växter ofta en fascination hos barn. De kan beundra färgen och texturen hos blommor och det är också en källa för omhändertagande då barn skapar en kontakt med växterna och ibland även namnger dem (Laaksoharju, Rappe & Kaivola 2012).

Buskar är ett uppskattat tillskott i lekmiljöer då de uppmuntrar till exempelvis symbollek och bygglek med lekar som leka hus, gömma sig och bygga kojor. Spridd täthet av buskar föredrogs av barnen framför täta buskage (Fjørtoft & Sageie 2000).

Miljöer med stor möjlighet till påverkan samt mycket växter som lekmaterial har visat sig gynna sociala kreativa interaktioner och fantasilekar (Moore 1989).

Vegetation och natur kan vara en del av leken då det erbjuder många olika miljöerbjudanden. Dessa typer av lekar kan vara bland annat fria lekar; låtsaslek, regellekar och fysiska lekar. Dessa lekar är beroende av vad som finns på platsen och

MILJÖERBJUDANDEOBJEKT

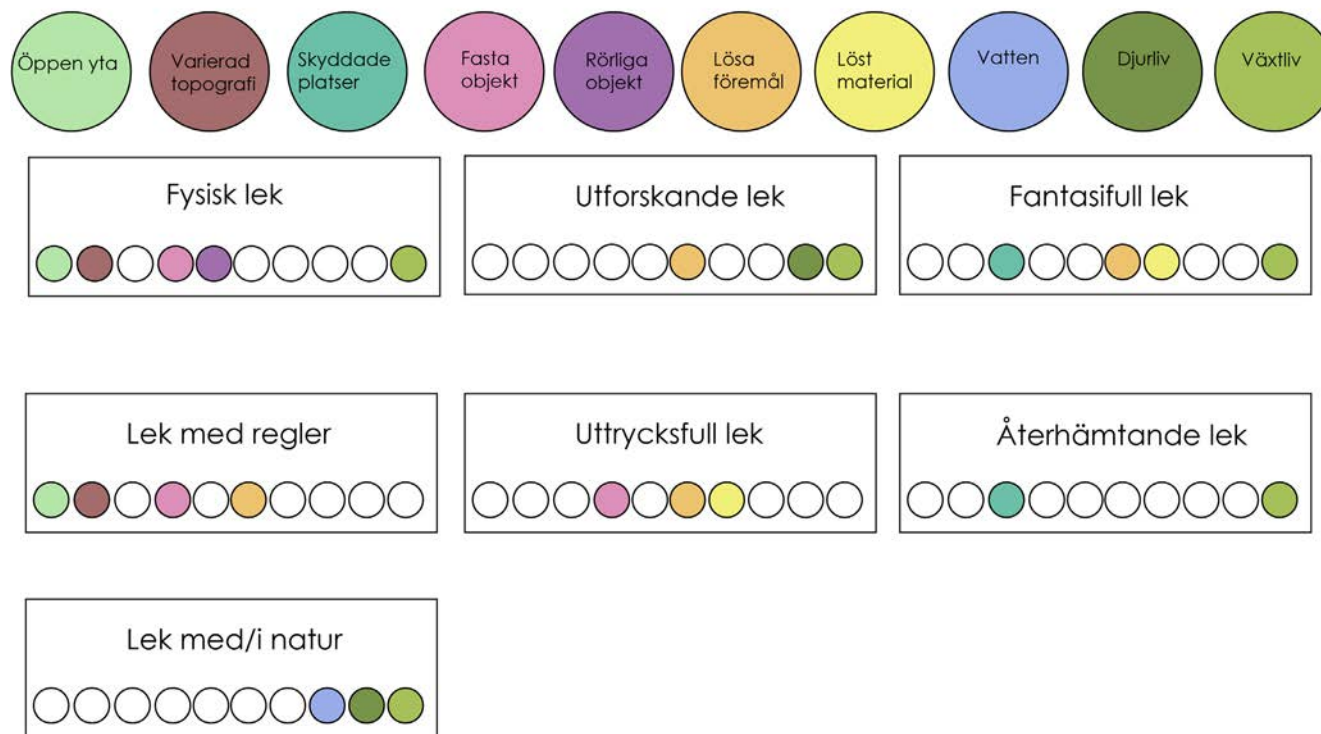
exempel på miljöerbjudande som uppmuntrar till dessa olika lekar är; ”olika träd, buskar, perenner och örter; bar jord; djurliv; trädgårdsskötsel och odling; olika växtmaterial; möjlighet till platsskapande; plats att springa omkring; ekosystem; stora träd med låga grenar; vattenkälla” (Laaksoharju, Rappe & Kaivola 2012).

Växtliv stödjer lek för

Fysisk lek, utforskande lek, fantasifull lek, återhämtande lek och lek i natur

Insatser för naturvärden i växtliv

Vid röjning av undervegetation (buskar, sly, unga träd) i ett befintligt naturområde går det att ta hänsyn till fåglar som har buskaget för skydd och födokälla. Heyman (2010) undersöker hur skogsfåglar påverkas av röjning av undervegetation och resultatet visar att när röjning av 50 % av befintlig undervegetation gjordes i grupper påverkades inte fågellivet något märkvärt. Däremot var det en negativ effekt när 90 % av undervegetationen röjdes (Heyman 2010). Detta visar alltså att vid gestaltning av befintlig naturmiljö går det att röja undan viss undervegetation för att till exempel skapa skyddade platser, leda leken och skapa rumslighet.

Figur 1: En illustration som visar sambandet mellan miljöerbjudandeobjekt utifrån Lerstrup och Bosch (2017) kategorisering samt olika typer av lek utifrån Loebach och Cox (2020) sammanfattade indelning. Det går att se att de miljöerbjudandeobjekt där flest olika typer av lek uppmuntras är växtliv följt av lösa föremål.

I det här avsnittet redogörs resultatet av studiebesöken på de tre platserna Pytteskogen i Ängelholm, Skrylle naturlek i Lund och Kojaskogen i Lund. Under studiebesökens gång användes Woolley och Lowes (2013, s. 59-65) analysverktyg för att undersöka vilka fysiska element platsen har och platsens karaktär och vilka miljöerbjudandeobjekt, öppen yta, varierad topografi, skyddade platser, fasta objekt, rörliga objekt, lösa föremål, löst material, vatten, djurliv och växtliv som kunde hittas och hur dessa tog form.

Pytteskogen

30 minuter norr om Helsingborg en bit in i Ängelholms hembygdspark ligger en bokskog som inte är som alla andra bokskogar. Här tar Pytteskogen form, en plats utvecklad i samarbete med och för barn. Området ligger angränsande till en stor inhägnad för rådjur i sydväst, en höghöjdsbana i sydöst och en gångväg i nordväst där också Rönneån slingrar sig fram och det finns täta buskage i norr. Området är på ett sätt en konstinstallation då det finns flera bidrag från olika skolor där barnen har skapat till exempel fågelholkar som har hängts upp bland bokarna och omkring området finns citat av barnen upphängda på träden (figur 5).

Figur 2: Entrén till Pytteskogen

Figur 3: Topografisk skillnad där det finns kojor och trähästar.

Pytteskogen har en tydlig entré där besökaren välkomnas av två troll och en stor välkomstskylt (Figur 2). Platsen består främst av en tall- och bokskog vilket gör vegetationen ganska homogen. Eftersom majoriteten av träden är fullvuxna är tillgången på lösa föremål så som blad och pinnar från dessa begränsad om än att det finns nedfallna bokollon. Fastän lekmiljön är i ett naturområde med många träd blir det tydligt att variationen av vegetation spelar stor roll i vad den erbjuder för lek. Här blir det ganska monotont med de fullvuxna träden och höjden på kronorna gör de otillgängliga att leka med eller gömma sig bakom. Samtidigt utgör trädkronorna ett tak och ett skydd från solens strålar. Topografin är lätt böljande vilket gör att det bildas flera rum i den stora ytan (figur 3). Att det är flera olika slags fasta objekt skapar också egna rum och teman. Pytteskogens största styrka är dess starka identitet/ karaktär där samarbeten med skolor har gjort att barnen fått bidra med idéer och saker till platsen. Det finns olika typer av sittplatser runt hela området och det är de små detaljerna och närvaron av barnen som gör Pytteskogen till en intressant plats.

PYTTESKOGEN

Några exempel på vad som finns i Pytteskogen är: Målade högstubbar (figur 4), stockar, en lekbåt, tre i rad, citat upphängda på träden (figur 5), sjöodjuret Rune från Rönneån balansstenar, en bil gjord av stockar och plankor, de tre små grisarnas hus i miniformat skapat av förskola, öppningsbar nissedörr vid trädrötter, Hans och Greta lekhus att gå in i, kojor i form av kåtor/tipi, trähästar (figur 3), en tron av stockar och plankor, trollmors vaggvisa med figurer från stubbar och vagga av plankor målade för att föreställa bäbisar, ett stort fort med en scen inuti (figur 6), pyttetåget i miniatyr målade stockar, stubbar att hoppa på, lekhus där det finns stegar upp till "taket".

Beskrivningen ovan följer Woolley och Lowes (2013, s. 59-65) formulär och utifrån denna bedöms Pytteskogen få 49 poäng av 85 möjliga där kategorierna med 4 och 5 poäng var: öppen yta, olika storlekar och typer av rum, ingen fysisk gräns och det finns många sittplatser. Platen bedömdes också vara stimulerande för rörelse och naturliga element, utmanande då objekt för att gunga, balansera, hoppa, glida och klättra finns.

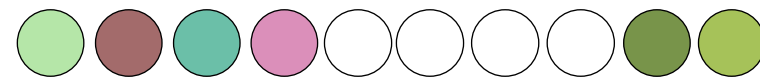
Figur 4: Målade högstubbar

Figur 5: Citat uppsatt på ett träd

Figur 6: Amfiteater

Vid undersökning av vilka miljöerbjudandeobjekt som finns i Pytteskogen framkom att det fanns öppen yta, en liten variation i topografi, skyddade platser i form av byggda kojor som till exempel ett fort, fasta objekt, djurliv i form av fåglar, växtliv finns om än liten variation. Däremot saknades rörliga objekt, lösa föremål, löst material och vatten.

Insikter att ta vidare

- Att en plats berikas när barn är med och skapar saker till platsen.
- Identitetsskapande och platsens karaktär
- Att en variation i vegetationens artsammansättning, ålder och höjd har en stor betydelse för vad den erbjuder för leken. Att utan fältskikt blir det färre ställen att skapa kojor/gömoställen med hjälp av exempelvis buskar eller sly, mindre rumsindelningar och färre antal lösa föremål.
- Användningen av befintligt material som till exempel målade högstubbar. Flera av lekobjekten var gjorda av stockar sågade på olika sätt med kompletterande plankor. En del av en naturlekplats kan vara att den är baserad på och gjord av material från platsen.

SKRYLLE NATURLEK

Skrylle naturlek

Skrylle naturlek är belägen i Skrylle naturreservat 10 km öster om Lund. 500 meter från entrén till naturreservatet ligger platsen där den är omgiven av natur.

En framträdande gul träflisad gång sticker av från huvudstigen och tar en till entrén till naturleken (figur 7). Entrén är inte starkt betonad men en välkomstskylt finns där besökarna uppmanas att leka efter förmåga då området kallas för naturlek och är inte en lekplats. Det uppmuntras också att bygga kojor och leka i skogen runt omkring. Det är en mysig och välkomnande atmosfär med gles vegetation där bland annat lärk, björk, fågelbär, ek och en dunge med granar tar plats. Vissa träd och buskar är inramade med stenar och ger ett omvårdat intryck. Känslan i Skrylle naturlek är ganska lik en vanlig lekplats då den är mer iordningställd där väl utformade gångar i både träspång och av träflis leder en igenom området. Det finns en bred variation av lekutrustning som kan ses som fasta objekt. Dessa är byggda av naturmaterial som till exempel hinderbanan av stockar runt området samt balansstockar, hoppstubbar, en mindre hängbro (figur 10), en klättervägg med mera. Tre kojor

Figur 7: En träflisad gång leder till entrén till Skrylle naturlek

Figur 8: Kojor formade till kottar syns i bakgrunden. En rutchkana av trä höger i bild och längst fram syns en fast hög av grenar att klättra på.

formade till kottar bildar en liten miniby (figur 8) och en bit bort finns en liten fortliknande koja. Det är ett område med naturliga material och det finns inte ett plastigt objekt i syne. Tillgången på lösa föremål hade dock kunnat vara större då endast efter aktivt letande kunde några pinnar och löv hittas. En del av området är inhägnad av en stenmur, ett staket och en tunnel av grenar. Angränsande ligger en bokskog där en linbana finns utsträckt samt några egenbyggda kojor av grenar. Det finns också en gunga uppsatt mellan två träd med ett markunderlag av träflis som ramas in av stockar (figur 9).

Beskrivningen ovan följer Woolley och Lowes (2013, s. 59-65) formulär och utifrån denna bedöms Skrylle naturlek få 53 poäng av 85 möjliga där kategorierna med 4 och 5 poäng var: fast lekutrustning, olika storlekar och typer av rum, vegetation och träd, naturliga material som stenar, bark, mossor, löv, stockar och pinnar, variation i markmaterial då träspång, barkflis och packad jord finns. Platsen bedömdes också vara stimulerande för rörelse och naturliga element, utmanande då objekt för att gunga, balansera, hoppa, glida och klättra finns, slutligen anses Skrylle naturlek att passa flera åldersgrupper.

Figur 9: En gunga fastspänd mellan två träd. Underlaget är av barkflis med inramande stockar

Figur 10: En träspång leder runt besökaren på en hinderbana med stockar och en liten hängbro.

Vid undersökning av vilka miljöerbjudandeobjekt som finns i Skrylle naturlek framkom att det fanns öppen yta, en liten variation i topografi, skyddade platser i form av kojor, fasta objekt i form av hinderbana, balansstockar, rutschkana (figur 10) och en klättringsvägg, två rörliga objekt i form av en gunga och en linbana, det finns lösa föremål på platsen så som bark, löv och pinnar men i väldigt små mängder, djurliv i form av till exempel myror och fåglar, växtliv finns också i den sparade vegetationen på platsen. Däremot saknades löst material och vatten.

Insikter att ta vidare

- Platsbyggda naturliga element som till exempel rutschkanan av en stock, hinderbanan och kottestugorna
- Att lekmiljön är anpassad till platsens naturliga förutsättningar.
- Inramad vegetation med stenar ger ett omvärdat intryck

Brunnshögs kojskog

Brunnshögs kojskog invigdes 2015 (Lund 2020) och är belägen i norra delen av Lund i det nybyggda området Brunnshög. Området är ett 2 hektar stort skogsområde vilken planterades för drygt 20 år sedan. Det är ett samarbete mellan Brunnshögsprojektet, Sommarlund, Arkitekter utan gränser, Kraftringen, studerande vid SLU och pilkonstnären Steen Madsen (Lund 2020).

Här är känslan annorlunda jämfört med de två tidigare platserna. Det är vilt, oordnat och på barnens villkor. Avsaknaden av fast utrustning ger vika till förmån av egenbyggda kojor. Entrén välkomnar besökarna med exempel på byggda kojor, en hög med byggmaterial i form av pinnar i olika storlekar, en grillplats samt en förklarande skylt av hur en egen koja kan byggas (figur 11). Det blir tydligt att här är ett skogsparti där det både är tillåtet och uppmuntras att skapa sin egen plats och sin egen koja (figur 12 och 14).

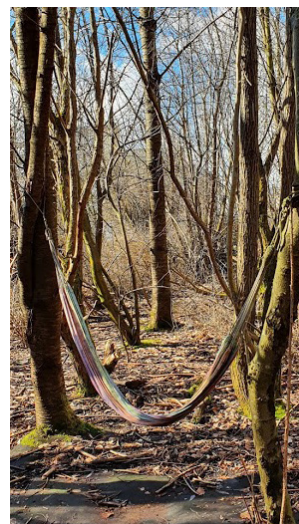
Vegetationen är den mest varierande av alla studiebesök med flera olika trädslag och stor mängd undervegetation så som buskar. Flera av träden är flerstammiga och skapar en möjlighet att bli någons klätterträd. Vegetationen är mestadels

Figur 11: Entré till kojskogen med en grillplats till vänster och exempel på kojor till höger.

Figur 12: En pilkoja

Figur 13: Hängmatta upphängd mellan två träd.

lövfällande så som säl, fågelbär, björk, lärk, lönn, unga bokar, spirea och hassel.

Topografin är enformig i den platta marken men rikedomen i vegetationen skapar en varierad rumslighet där skyddade platser är i majoritet jämfört med öppna ytor som visar sig vid enstaka gläntor. Träden och buskarna bildar ett tätt tak och en känsla av att man är själv i en skog. Det finns gott om lösa föremål i form av pinnar, bark, mossor, löv, stockar och bär däremot är det lösa materialet så som vatten, sand och lera en bristvara. Möjligheten att manipulera sin omgivning ges ändå genom uppmuntrandet av kojbyggandet och kan ses som en lärande aspekt. Pinnar och grenar har också används för att bygga ett staket (figur 15) vilket ger ett omvårdat intryck.

En bit från stigen bredvid en koja är en hängmatta uppspänd mellan två träd (figur 13). Hängmattan är det enda objektet i området där möjlighet att gunga och svinga finns och denna känns mer informell än någonting mer formellt som till exempel en fast gunga skulle vara. Möjligheten att ta med sin egen och sätta upp bland träden kvarstår dock. Spår av material tagna utifrån verkar tillföra någonting till leken då hängmattan samt en stol, bräddor och tegelstenar hittades inne i vissa av kojorna och

KOJSKOGEN

detta kan vara spår av fantasifull lek. Det finns en grillplats vid entrén med tillhörande sittplatser men inne i skogen saknas arrangerade sittplatser och platsen bjuder inte in till en fikapaus för mig som vuxen men något säger mig att barn nog hittar egna ställen att slå sig ner för att vila.

Det känns kreativt och upplyftande att vara på en plats där fri lek och skapande uppmuntras. Det är inte styrt utan platsen förändras och utvecklas med dess besökares vilja och kreativitet. Att det är tillåtet att vara som det blir.

Beskrivningen ovan svarar på Woolley och Lowes (2013, s. 59-65) formulär och utifrån denna bedöms Kojaskogen att få 45 poäng av 85 möjliga där de kategorierna som fick 4 samt 5 poäng var: platsen har ingen fysisk gräns, variationen av naturligt material och lösa föremål samt vegetationens variation i arter, att platsen är stimulerande och ger möjlighet att lära utifrån egna manipulationer av miljön.

Figur 14: Exempel på hur olika kojorna kan se ut

Figur 15: Ett staket av sly

Vid analys av miljöerbjudandeobjekten framkom att skyddade platser i form av kojor, fasta objekt i form av träd, ett rörligt objekt i form av en hängmatta, flertal av lösa föremål som bark, mossor, löv, stockar, bär och pinnar, djurliv i form av till exempel fågelkvitter och växtliv i den varierade vegetationen förekommer också. Däremot saknades öppen yta, varierad topografi, löst material och vatten.

Insikter att ta vidare

- Tillgången på lösa föremål för kojbygge.
- Att vegetationen kan stärka rumsligheter och möjlighet till kojor i buskagen.
- Olika sätt att bygga kojor
- Ta tillvara på grenar och sly till kojbygge och staket istället för att föra bort från platsen

GESTALTUNG

GESTALTUNG

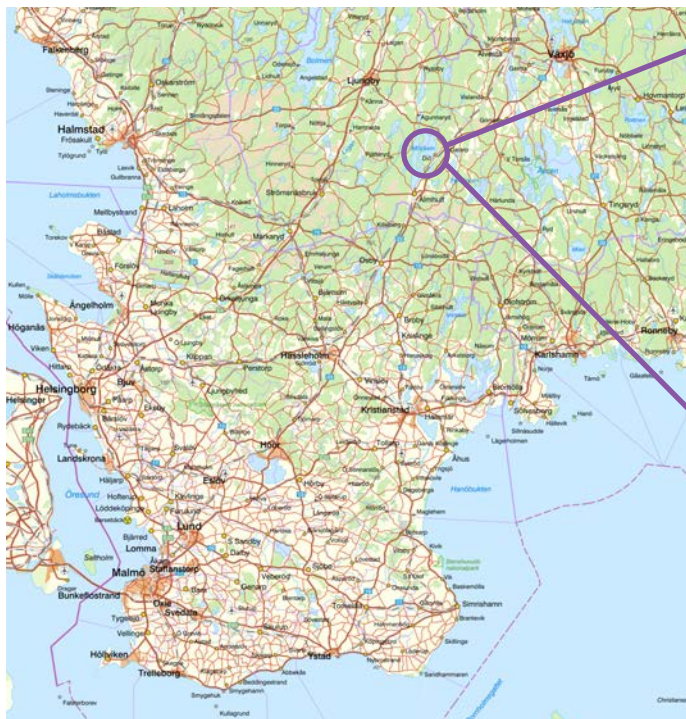
GESTALTUNG

ÖVERSIKT

Gestaltningen börjar med en analys av platsen idag och går sedan vidare till programpunkter, förslaget och illustrationsplan.

Platsen för gestaltning ligger vid Möckelsnäs trädgård och kulturcentrum vilket är belägen 12 km norr om Älmhult på en udde i sjön Möckeln (figur 16). Möckelsnäs är omgivet av tre naturreservat, Kronan, Möckelsnäs och Taxås naturreservat (figur 17).

Möckelsnäs har idag flera verksamheter bland annat en trädgård, ett orangeri, café, restaurang och ett kulturcentrum där bland annat konstutställningar sker. Bakom kulturcentrum byggnaden finns ett 8000 kvm stort skogsområde där en del planeras att utvecklas till en lekmiljö. Det är en passande plats att utforska en gestaltning för barns lek i naturmiljö för att främja olika typer av lek samt naturkontakten. En promenadslinga med stora träskulpturer är redan planerad genom den tänkta platsen för lekmiljön.

Figur 16: Fastighetskarta © Lantmäteriet

Figur 17: Karta över Möckelsnäsudden med omgivande naturreservat
Fastighetskarta © Lantmäteriet

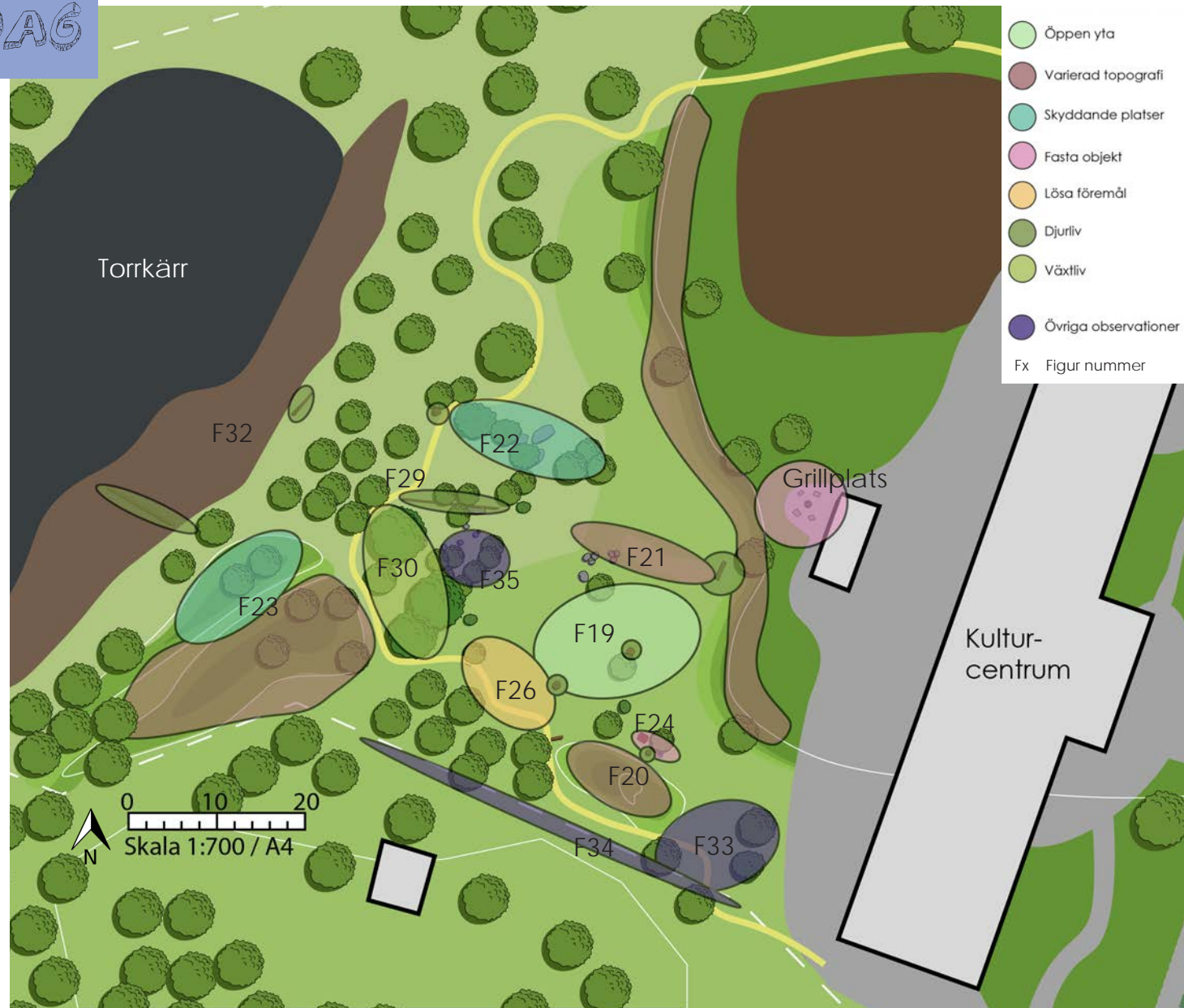
ANALYS AV PLATSEN IDAG

Vid analys av platsen undersöktes vad platsen erbjuder idag och var det finns potential att förstärka kvaliteter för att skapa en lekmiljö med ett flertal miljöerbjudanden samt ta hänsyn till naturvärdena på platsen idag.

Eftersom litteraturen visade att det finns en koppling mellan olika typer av lek och miljöerbjudandeobjekt har fokus legat på miljöerbjudandeobjekten eftersom om det finns en variation i dessa erbjuder platsen också ett flertal olika typer av lek.

Analysen av platsen är gjord utifrån miljöerbjudandeobjekten och visar att platsen idag har 7 av 10 miljöerbjudandeobjekt, öppen yta, varierad topografi, skyddade platser, fasta objekt, lösa föremål, djurliv och växtliv (figur 18) alla i varierad omfattning. De miljöerbjudandeobjekten som inte fanns på platsen är rörliga objekt, löst material och vatten. Nedan följer en mer detaljerad beskrivning av vilka miljöerbjudandeobjekt platsen har och hur de ser ut.

Figur 18: Analyskarta
Kartan är baserad på egen inventering samt
Flygfoto ©Lantmäteriet

ÖPPEN YTA

Idag finns ett större område med en öppen yta (figur 19). Den har ett enskilt träd i sig samt några stubbar och stenar.

Figur 19: Öppen yta på platsen idag.

VARIERAD TOPOGRAFI

Inom området finns fyra platser med varierad topografi på olika sätt (figur 20, 21 och 23). Det finns en viss variation i topografi även om höjdskillnaderna är små. Hela området sluttar smått nedåt mot kärret. Figur 20 visar en mindre kulle närmast entrén, denna visar spår av högt gräs och har en liten grop i mitten. Figur 21 visar två skillnader i topografin. Överst är en relativt brant slänt som sträcker sig längst med området mellan naturmiljön och anläggningen. Den andra skillnaden är en naturlig svacka, nästan lik en bäck.

Figur 20: En kulle strax efter entrén.

Figur 21: En naturlig svacka i området med öppen yta

SKYDDADE PLATSER

Det finns en liten del undervegetation inom området vilken kan tas tillvara för att fungera som skyddade platser. Till exempel finns en dunge med sly (figur 22). Andra platser som kan fungera som skyddade platser är platser utom synhåll, till exempel en gömd plats på baksidan av en plats med varierad topografi (figur 23).

Figur 22: Alsly och hasslar

Figur 23: Bakom en del av den varierade topografin mot kärret bildas en skyddad plats då den är utom synhåll från stigen.

FASTA OBJEKT

De främsta fasta objekten inom området är träd och större stenar (figur 25). Det förekommer också död ved i form av fallna träd och stubbar. Dessa utgör spännande objekt att till exempel klättra eller sitta på, gömma sig bakom eller bygga någonting emot. Norr om kullen finns ett cementrör och en förmodad del från en vält (figur 24). Dessa kan med fördel vara kvar på platsen för att användas i leken.

Figur 24: En stubbe, vält och cementrör täckt av gräs

Figur 25: Stora stenar och träd finns det gott om på platsen

LÖSA FÖREMÅL

Det finns en stor mängd pinnar, grenar i olika storlekar (figur 26), löv, bark (figur 27), alkottar och ekollon på marken. Dessa kan med fördel vara kvar på platsen för att kunna upptäckas av barnen själva eller samlas ihop i högar för att sedan användas till leken.

Figur 26: Det finns mycket grenar och pinnar på marken på platsen idag

Figur 27: Bark

DJURLIV

Sång från flera olika fåglar bland annat hördes en hackspett vid platsbesöket. Den döda veden som tidigare nämnts blir viktig vid för djurlivet då dessa är habitat åt många olika arter (figur 28). På analyskartan (figur 18) är flertal stockar, fallna träd och stubbar markerade för just den döda veden.

Figur 28: Spår av djurliv på en död gren

VÄXTLIV

Det finns en variation av trädarter där flertalet är äldre (figur 30). Det är en blandning av bland annat björk, al, ek. Fältskiktet är relativt öppet och består av bland annat alsly, hassel och fläder. Det finns mossbeksäddade stenar och vissa partier med högt gräs. På död ved finns det även olika svampar och tickor (figur 29).

Figur 29: Björkticka på en högstubbe av björk

Figur 30: Gamla ekar

RÖRLIGA OBJEKT

Det saknas rörliga objekt på platsen idag. Det finns dock ett flertal ställen med träd där gungande objekt kan placeras.

LÖST MATERIAL

Det finns begränsat med löst material på platsen idag. Vid blöta förhållande bildas det lera på ett fåtal ställe (figur 31).

Figur 31: Spår av lera

VATTEN

Området gränsar till ett kärr som torkar ut på våren/sommaren och strandkanten är täckt av alsly (figur 32). Förutom denna finns det inget vatten på platsen idag.

Figur 32: Alsly i kanten mot kärret

ÖVRIGA OBSERVATIONER

Platsens entré

Idag är entrén till naturområdet gömd och inte en del av den övriga anläggningen (figur 33). Det finns därför potential att förstärka entrén för att leda fler personer till lekmiljön.

Figur 33: Entré till platsen idag

Gräns mot grannen

Det finns ingen fysisk barriär mot granntomten. Ett önskemål av Möckelsnäs var att styra leken bort från granntomten och som figur 34 visar är det en relativt obegränsad yta där idag

Figur 34: Gräns mot grannen till vänster i bild

Björkdunge

Ett område har flera unga björkar i en dunge med flera stenar runt omkring (figur 35). Det blir ett naturligt rum som kan förstärkas ännu mer.

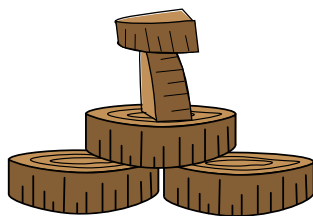
Figur 35: Björkdunge

FÖRSLAGET

Det här förslaget syftar till att leda leken ut i skogen, att visa på vissa platser att leka i men också att barnen ska kunna skapa sina egna platser. Det är en fin balans mellan hur mycket som ska gestaltas och inte för att ge ett intryck av att det är en plats för lek där och var gränsen går för att det blir en för programmerad yta.

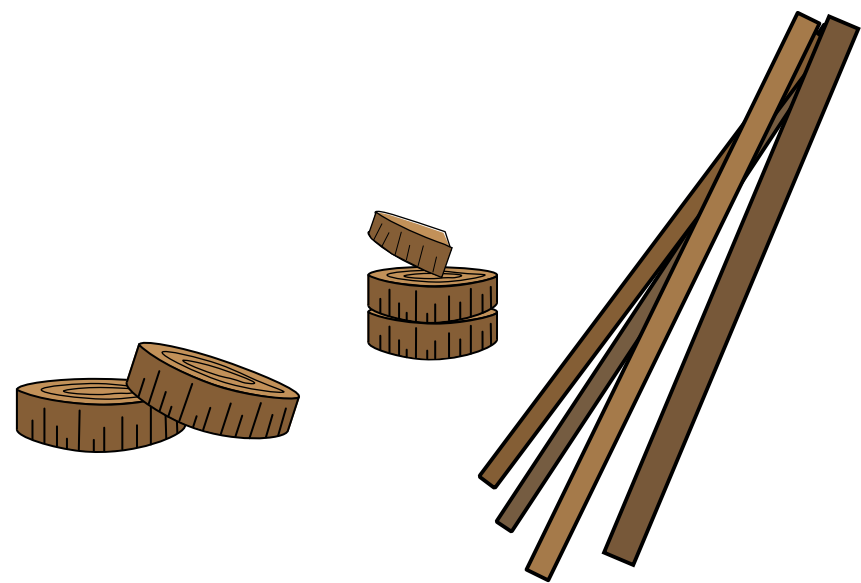
För att behålla den naturliga karaktären har så mycket vegetation som möjligt sparats och istället för att ta bort och ersätta med nytt ligger fokus på att tillföra kompletterande element för att höja de kvaliteter och miljöerbjudandeobjekt platsen har idag. Olika typer av lek är starkt sammankopplat med en variation av miljöerbjudandeobjekt och därför är förslaget fokuserat utifrån dem, speciellt växtliv och lösa föremål som är de miljöerbjudandeobjekt där flest typer av lek stöds.

Litteraturen ligger som grund till förslaget där fokus är på miljöerbjudandeobjekten och vad platsen erbjuder för aktiviteter. Under förslagets framtagande har därför frågan ställts vilka miljöerbjudande erbjuder ett visst objekt som tillförs eller bevaras. Vad kan man göra med de olika objekten och platserna? Lekotoper har också funnits i tankarna vid gestaltningen och där platsens förutsättningar stämde in i lekotopkategorierna har platser skapats utifrån dem, till exempel torrbäcken och lek i buskage.

PROGRAMPUNKTER

- Förstärka platsens naturliga karaktär och egenskaper
- Förstärk de miljöerbjudandeobjekten som finns på platsen idag.
- Ta tillvara på vegetation och material på platsen idag.
- Möjlighet att skapa sina egna platser
- Skapa sittplatser runt om lekmiljön eller ett sätt att skapa sin egen sittplats
- Förstärka entrén
- Leda leken bort från gränsen till grannen

Figur 36: Illustrationsplan
Kartan är baserad på egen inventering samt
Flygfoto ©Lantmäteriet

Välkommen till Möckelsnäs naturlek! Entrén förstärks här genom att sätta upp en välkomstskylt mellan två av de befintliga träden. Stigen är gjord av träflis från överbliven sly på platsen och fortsätter ut till grusvägen.

Figur 37: Entrén förstärkt med en välkomstskylt samt en gång i träflis.

Precis efter entrén tornar den mest distinkta kullen upp. Höjden kan förstärkas och locka till att springa till toppen genom att plantera en pilkoja på toppen. Kopplat med en bro över till ett platsbyggt trähus där en högstubbe sparas och byggs in i trähuset för att fungera som till exempel ett bord inne i huset (figur 38). Platsen erbjuder bland annat möjligheter att rulla, klättra, springa uppför och nedför, rulla föremål, komma undan, att se ut men inte synas, avskildhet och skydd från regn, vind och sol.

För att gränsa av mot grannen i sydöst kan ett slystaket byggas. Den fungerar som en faunadepå där sly och grenar från området kan placeras efter röjning istället för att transporteras bort. Det blir också en plats där lösa föremål kan hämtas.

Figur 38: En illustration hur olika kojor kan byggas för att skapa en samlingsplats

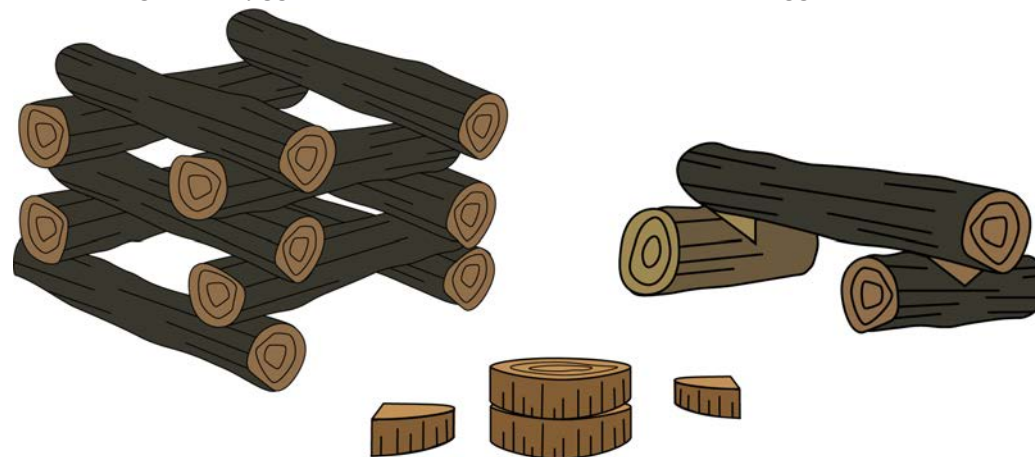
3 BYGGSTATION

Genom litteraturstudien framkom att lösa föremål är en av de mest mångsidiga objekten där flera miljöerbjudanden och olika typer av lekar erbjuds. Samtidigt visade studiebesöken att lösa föremål ofta är en bristvara. En väsentlig del i detta förslag bygger därför på tillgången till lösa föremål och byggmaterial. Stockar, pinnar och grenar i olika storlekar samlas ihop från området till angiven plats främst för att uppmuntra till användande av dessa (Figur 39). Stockar kan sågas i olika former och med olika jack för att möjliggöra byggande utan verktyg. Stockarna kan också sågas till olika mindre former som till exempel träskivor och klosslika objekt (mitten av figur 40) för att skapa en möjlighet att bygga och skapa utan verktyg. En byggstation med en såg och en hammare skapas vid en befintlig stubbe för att erbjuda möjlighet till att såga, hamra och påverka byggmaterialet för lite äldre barn.

Genom att samla löst material på en angiven större plats (figur 39) samt i ordnade högar som till vänster i figur 40 används cues to care, att samla någonting som kan uppfattas som stökigt i en ordnat form. Detta kan vara ett sätt att få in mer lösa föremål i lekmiljöer, på en bestämd plats, i en mer ordnad form. Detta kan också göra det enkelt för skötselpersonal att förstå hur sly kan sparas och var det ska läggas vid till exempel rensning av sly eller grenar.

Figur 39: En illustration av hur en byggstation kan se ut med ordnade högar av olika föremål. Barkflis avgränsar byggstationen och anvisar var materialet ska läggas

Figur 40: Exempel hur grenar och pinnar kan staplas och hur stockar kan bilda en bänk samt träskivor

En plats för avkoppling, platsskapande, naturkontakt och byggande.

Runt en av de gamla ekarna placeras stolar där ryggstöden är lutade för att erbjuda möjligheten att sitta och kolla upp i trädkronan. Detta blir en plats för att uppleva naturkontakt, vila och för återhämtning.

En hängmatta i trä hängs upp mellan två av björkarna i björkdungen med barkflis under. Rörliga objekt saknas idag på platsen och här blir hängmattan en plats som erbjuder att gunga och vagga vilket främjar till exempel den återhämtande leken.

Vid den bakre eken byggs en koja upp av grenar från platsen. Det kan ses som ett exempel hur andra kojbyggen kan byggas i området. Det finns redan några stenar som ramar in en del runt eken och genom att lägga till fler stenar runt om blir det en avgränsning och ett eget rum.

Figur 41: Illustration över björkdungen med en koja, en hängmatta i trä och lutande stolar.

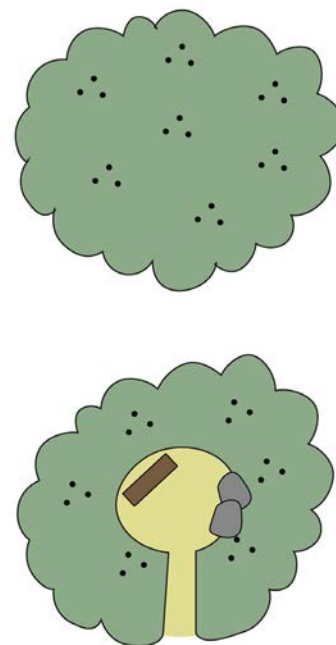
Torrbäcken är inspirerad av lektoperna där torrbäcken är en del av vattenlandskapet. Torrbäcken är placerad där en naturlig svacka i marken finns och denna förstärks genom att tillföra en variation av stora och små stenar där barnen kan klättra och utforska. En bro över bäcken erbjuder ett ställe att till exempel dingla med benen, gömma sig under eller bygga någonting emot (figur 42).

För att knyta ihop lekmiljön med grillplatsen ovanför slänten placeras en rutschkana där barnen snabbt kan återgå till leken efter maten. För att komma upp för slänten kan barnen klättra på stenar eller på stockar som sticker ut ur slänten.

Figur 42: Den naturliga svackan används och förstärks med tillagda stenar

Det här området har redan en stark rumslighet med hasslar, stora stenar och slybuskaget. Här används lekotopernas skogslandskap med leksnåret och buskrummet som inspiration. Genom att ha kvar slysnåret men ta bort slyt i mitten och skapa en entré bildas en gömd plats i buskaget (figur 43). Det placeras också ut en stockbänk och stenar i mitten för att förstärka rummet. Detta erbjuder bland annat lek i natur och naturkontakt .

Figur 43: Ett exempel på före och efter rensning av befintligt område med sly för att skapa en koja i buskaget.

DISKUSSION

Resultatdiskussion

Ibland står barnens sätt att leka emot vuxnas preferenser för välskötta utemiljöer (Rasmussen 2004, s. 162; Kylin 2003). Det har lett till att det finns ett ökat behov att bredda acceptansen av mer vildare platser, dels för ekologiska funktioner (Nassauer 2007), dels för barns lek. Att till exempel använda cues to care genom att spara lösa föremål som exempelvis döda grenar, ris och sly i ordnade högar för att visa mänsklig närvaro på platsen kan öka acceptansen av att detta sparas på platsen. Död ved är också en viktig del för biologisk mångfald och för skogsmiljöers ekosystem (De Jong & Almstedt 2005). Vad som är önskat och skräpigt är till viss del beroende av vem besökaren är eftersom vad ett objekt erbjuder för användningssätt är utifrån varje individs förmåga (Heft 1988) och i lekmiljöer kanske även individens vilja och kreativitet. För de vuxna har en hög med grenar kanske ingen specifik användning utan ses som skräp medan det för barnen är en källa till att bygga med, gömma sig i, hoppa på eller skapa med. Det finns också ett behov att öka acceptansen för stökig natur för att främja naturvärden och naturkontakten. Resultatet visar att genom att utgå från miljöerbjudandeobjekt kan en lekmiljö bland annat gestaltas på ett vis där fler naturvärden förstärks. Lekmiljöer kan spela en roll i att erbjuda

naturkontakt där lek i buskage, upptäckande av djur och insekter, fågelsång, titta upp i trädkronorna kan vara en del av naturkontakten. Att samtidigt förstå vilka naturvärden Möckelsnäs har idag och hur dessa kan tas tillvara på och förstärkas har bidragit till en försiktig gestaltning som har bidragit till exempel till att inte all undervegetation röjs för att inte påverka fåglars habitat.

Litteraturstudien visar att en bra lekmiljö innehåller flera komponenter, bland annat naturkontakt, miljöerbjudandeobjekt, att dessa stödjer olika typer av lek och att det finns en mångfald av dessa.

Det har därför varit till stor nytta att använda miljöerbjudandeobjekt som hjälp vid gestaltningen. En miljö som erbjuder en möjlighet att interagera med omgivningen är platser barn uppskattar och föredrar (Kylin & Lieberg 2001). Därav kan miljöerbjudande ses som ett relevant begrepp i gestaltande av lekmiljöer och kan vara ett verktyg för planerare genom att hjälpa till att förstå hur en miljö/objekt kan användas av dess brukare även om barn kan använda miljön annorlunda mot vad planerare tänkt. Vid gestaltning av lekmiljöer kan man skapa förutsättningar men hur och om platsen kommer användas som tänkt är

beroende av besökarna. Vilket gör det spännande att se hur besökarna använder platsen och hur den utvecklas när egna rum skapas. Och i det här förslaget är det just det som uppmuntras, att skapa en plats där barn har möjlighet att manipulera sin omgivning och skapa sin egen plats. Att vid gestaltningen fråga vad erbjuder det här objektet och vilka miljöerbjudande tillförs, bidrog till att allt i förslaget har en tanke, ett sätt att användas. Det blir ett sätt att komma ifrån lekmiljöer med fokus på standardiserad lekutrustning. Att använda tankesättet vad erbjuder den här saken? Vilka miljöerbjudande skapar jag vid gestaltningen? Vad kan man göra på platsen? Är frågor som jag kommer fortsätta att använda vid framtida gestaltande både av lekmiljöer och av andra miljöer.

Att utgå från miljöerbjudandeobjekt kan bli en del av ett mer modernt sätt att gestalta lekmiljöer och komma bort från standardiserade lekplatser. Då miljöerbjudandeobjekt innefattar objekt som erbjuder flera miljöerbjudanden, olika typer av lek och med den nya kategorin växtliv omfattas också naturkontakt.

Metoddiskussion

Wooley och Lowes (2013) analysverktyg är framtagen för att användas i utomhusmiljöer för lek både på traditionella lekplatser och i mer naturlika miljöer. Det som ibland blir motsägelsefullt är till exempel när man ska värdera om det finns fasta lekutrustningar där de ger exempel på utrustning som klätterställning, fjädergungdjur, rutschkana, balansbrädor, gungor och gungbrädor. I en mer naturlig miljö är det inte den fasta lekutrustningen som är fokus men det kan ändå finnas element som främjar samma saker. Till exempel kan ett klätterträd vara likvärdigt med en klätterställning och en kulle där det går att springa nedför kan ge samma spänning som en rutschkana. Om meningen med lekmiljöer är att erbjuda olika slags lek och möjligheten till att använda platsen på olika sätt kanske det är mest önskvärt att analysera lekmiljöer utifrån vad de erbjuder och inte enbart vad de innehåller.

Att använda miljöerbjudandeobjekt som analys av vad en plats har för objekt som erbjuder miljöerbjudande har varit intressant och har gett ett samlat resultat men den blir inte heltäckande då det kan finnas mer eller mindre av ett miljöerbjudandeobjekt. Till exempel om det endast finns ett fåtal lösa föremål som några pinnar ska

det ändå klassas som ett ja det finns lösa föremål på platsen? Då två olika miljöer med betydligt varierande innehåll kan behöva kompletteras på olika sätt för att skapa en lekmiljö som erbjuder mycket att göra. Därför kan det vara bra med ett komplement vid analys av lekmiljöer då till exempel Woolley och Lowes (2013, s. 59-65) analysverktyg använder ett poängsystem där kvantitet tas i beaktning vilket det inte har gjorts vid analys av miljöerbjudandeobjekt. Därför kan kvantiteten av miljöerbjudandeobjekt variera vid de olika studiebesöken men vilka vägs upp av den omfattande poängbaserade analysen baserad på Woolley och Lowes (2013, s. 59-65).

Vid val av platser för studiebesöken valdes platser utifrån att de låg i en naturmiljö. Det hade varit intressant om en plats utgjordes av en mer standardiserad lekplats för att kunna jämföra de två olika lekmiljöerna. Att använda miljöerbjudandeobjekt har varit en utgångspunkt som har gett ett visst resultat. Det är en ganska inriktad teori och att använda andra teorier hade kunnat ge ett annat resultat som hade fokuserat på andra saker eller så hade det kunnat ge ett liknande resultat.

Slutsatser

Utifrån detta arbete kan flera slutsatser dras. Att använda miljöerbjudandeobjekt vid gestaltning kan ses som en bra vägledning. Att den nya kategorin växtliv är den där flest typer av lekar kan äga rum samtidigt som det är just vegetation som saknas på många av dagens lekplatser. Att inkorporera mer växtliv i lekmiljöer främjar också naturkontakten. Lösa föremål uppmuntrar också flera typer av lek och är en viktig del i lekmiljöer. Både naturen och lösa föremål kan uppfattas som stökiga men genom cues to care kan dessa få en mer struktur och en större acceptans. Att olika typer av lek är kopplade till miljöerbjudandeobjekten och att desto fler miljöerbjudandeobjekt en plats har desto fler olika typer av lekar kan äga rum.

Framtida studier

Det hade varit intressant att fortsätta fördjupningen kring betydelsen av kvantitet eller variation av miljöerbjudandeobjekt.

Det hade också varit intressant att använda miljöerbjudandeobjekt på en plats där det inte finns några idag, att skapa dessa från grunden då denna gestaltning utgick ifrån en befintlig naturmiljö fanns många av miljöerbjudandeobjekten som bara behövdes förstärkas och tillgängliggöras.

REFERENSER

- Beckman, M. (2019). *Mer lek i naturen! En inspirationsskrift om att tillgängliggöra naturmiljöer för barn genom att bjuda in till lek*. Örebro: Örebro kommun. <https://www.orebro.se/download/18.5343a44a16a31b1864f2907/1558959932193/Mer%20lek%20i%20naturen.pdf> [2021-07-29]
- Beery, T. & Jørgensen, K.A. (2018). Children in nature: sensory engagement and the experience of biodiversity. *Environmental Education Research*, 24 (1), 13–25. <https://doi.org/10.1080/13504622.2016.1250149>
- Bengtsson, A. (1972). *Adventure playgrounds*. London: Crosby Lockwood.
- Boverket (2019). *Lekotoper - Lekvärde i naturlika gröna leklandskap*
- Brunelle, S., Herrington, S., Coghlan, R. & Brussoni, M. (2016). Play Worth Remembering: Are Playgrounds Too Safe? *Children, Youth and Environments*, 26 (1), 17–36. <https://doi.org/10.7721/chilyoutenvi.26.1.0017>
- De Jong, J. & Almstedt, M. (2005). *Död ved i levande skogar: hur mycket behövs och hur kan målet nås?* Stockholm: Naturvårdsverket.
- Fjørtoft, I. & Sageie, J. (2000). The natural environment as a playground for children: Landscape description and analyses of a natural playscape. *Landscape and Urban Planning*, 48 (1), 83–97. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(00\)00045-1](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(00)00045-1)
- Heft, H. (1988). Affordances of children's environments: A functional approach to environmental description. *Children's Environments Quarterly*, 5, 29–37
- Hendricks, B.E. (2011). *Designing for Play*. Ashgate Publishing, Ltd.
- Heyman, E. (2010). Clearance of understory in urban woodlands: Assessing impact on bird abundance and diversity. *Forest Ecology and Management*, 260 (1), 125–131. <https://doi.org/10.1016/j.foreco.2010.04.011>
- Hosaka, T., Numata, S. & Sugimoto, K. (2018). Research Note: Relationship between childhood nature play and adulthood participation in nature-based recreation among urban residents in Tokyo area. *Landscape and Urban Planning*, 180, 1–4. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2018.08.002>
- Jansson, M. (2015). Children's perspectives on playground use as basis for children's participation in local play space management. *Local Environment*, 20 (2), 165–179. <https://doi.org/10.1080/13549839.2013.857646>
- Jansson, M. (2016). Lekplatser idag och i framtiden – tankar om hållbar utveckling. I Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. (red.) *Plats för lek: svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst, ss. 148-177.
- Jansson, M. Bucht, E. & Bodelius, S. (2016). Fri lek och fasta normer – om lekplatsernas reglering. I Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. (red.) *Plats för lek: svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst, ss. 72-91.
- Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. (2016). *Plats för lek: svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst.
- Kylin, M. (2003). Children's Dens. *Children, Youth and Environments*, 13 (1), 30–55
- Kylin, M. & Lieberg, M. (2001). Barnperspektiv på utemiljön. *Nordic Journal of Architectural Research*, 63–77, 14
- Laaksoharju, T., Rappe, E. & Kaivola, T. (2012). Garden affordances for social learning, play, and for building nature–child relationship. *Urban Forestry & Urban Greening*, 11 (2), 195–203. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2012.01.003>

REFERENSER

- Lassauce, A., Paillet, Y., Jactel, H. & Bouget, C. (2011). Deadwood as a surrogate for forest biodiversity: Meta-analysis of correlations between deadwood volume and species richness of saproxylic organisms. *Ecological Indicators*, 11 (5), 1027–1039. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2011.02.004>
- Lerstrup, I. & Bosch, C.K. van den (2017). Affordances of outdoor settings for children in preschool: revisiting heft's functional taxonomy. *Landscape Research*, 42 (1), 47–62. <https://doi.org/10.1080/01426397.2016.1252039>
- Lindemann-Matthies, P. (2005). "Loveable" mammals and "lifeless" plants: how children's interest in common local organisms can be enhanced through observation of nature. *International Journal of Science Education*, 27, 655–677. <https://doi.org/10.1080/09500690500038116>
- Loebach, J. & Cox, A. (2020). Tool for Observing Play Outdoors (TOPO): A New Typology for Capturing Children's Play Behaviors in Outdoor Environments. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 5611. <https://doi.org/10.3390/ijerph17155611>
- Moore, R. (1989). Plants as play props. *Children's Environments Quarterly*, 6 (1), 3–6
- Nassauer, J. (2007). Messy Ecosystems, Orderly Frames. *Landscape Journal*, 14. <https://doi.org/10.3368/lj.14.2.161>
- Naturvårdsverket (2020). *Global utvärdering av biologisk mångfald och ekosystemtjänster - Sammanfattning för beslutsfattare*. (6917). Stockholm:
- Nolin, C. (2016). Hundra år av lekplatshistoria 1850-1950. I Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. (red.) *Plats för lek: svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst, ss. 34-53.
- Puhakka, R., Rantala, O., Roslund, M.I., Rajaniemi, J., Laitinen, O.H. & Sinkkonen, A. (2019). Greening of Daycare Yards with Biodiverse Materials Affords Well-Being, Play and Environmental Relationships. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16 (16). <https://doi.org/10.3390/ijerph16162948>
- Rasmussen, K. (2004). Places for Children – Children's Places. *Childhood*, 11 (2), 155–173. <https://doi.org/10.1177/0907568204043053>
- Simonsson, E. (2021-01-21). Lekotoper – naturlika lekmiljöer från ord till handling. *Hållbar Stad*. <https://www.hallbarstad.se/lekotoper-naturlika-lekmiljoer-fran-ord-till-handling/> [2021-02-25]
- Soga, M. & Gaston, K.J. (2016). Extinction of experience: the loss of human-nature interactions. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 14 (2), 94–101. <https://doi.org/10.1002/fee.1225>
- Sutton, M.J. (2011). In the Hand and Mind: The Intersection of Loose Parts and Imagination in Evocative Settings for Young Children. *Children, youth and environments*, vol. 21 (2), pp. 408–424 Colorado University.
- Urbio (2021-01-20). *Lekotoper: naturmiljöer med lek*. Urbio. <https://urbio.se/projekt/lekotoper-naturlika-lekmiljoer/> [2021-02-25]
- Vogel, S., Gossner, M.M., Mergner, U., Müller, J., Thorn, S. & Cheng, L. (2020). Optimizing enrichment of deadwood for biodiversity by varying sun exposure and tree species: An experimental approach. *The Journal of applied ecology*, 57 (10), 2075–2085. <https://doi.org/10.1111/1365-2664.13648>

REFERENSER

- Woolley, H. (2008). Watch This Space! Designing for Children's Play in Public Open Spaces. *Geography Compass*, 2 (2), 495–512. <https://doi.org/10.1111/j.1749-8198.2008.00077.x>
- Woolley, H. & Lowe, A. (2013). Exploring the Relationship between Design Approach and Play Value of Outdoor Play Spaces. *Landscape Research*, 38 (1), 53–74. <https://doi.org/10.1080/01426397.2011.640432>
- Zamani, Z. (2017). Young children's preferences: What stimulates children's cognitive play in outdoor preschools? *Journal of Early Childhood Research*, 15 (3), 256–274. <https://doi.org/10.1177/1476718X15616831>

Kartor

Lantmäteriet (2021) N 6115349 E 526499. SWEREF 99 TM, RH 2000. Fastighetskarta [Kartografiskt material] <https://minkarta.lantmateriet.se> [2021-04-23]

Lantmäteriet (2021) Möckelsnäs. SWEREF 99 TM, RH 2000. Fastighetskarta [Kartografiskt material] <https://kartutskrift.lantmateriet.se> [2021-04-23]

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara